

NORGES HØYESTERETT

Den 18. februar 2022 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Kallerud, Bergh og Høgetveit Berg i

HR-2022-421-U, (sak nr. 21-185295STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Brynjar Nielsen Meling)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

DOM OG BESLUTNING :

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens dom i sak om blant annet økonomisk utroskap, underslag og bedrageri.
- (2) Tiltale mot A ble tatt ut 22. september 2019 og lyder slik:

«I **Straffeloven (1902) § 276, jf. § 275 første ledd, jf. annet ledd** for i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning eller å skade, å ha forsømt en annens anliggender som han styrte eller hadde tilsyn med eller handlet mot den annens tarv, idet utroskapen anses som grov, særlig fordi handlingen har voldt betydelig økonomisk skade, den er forøvet av noen annen ved brudd på den særlige tillit som fulgte med hans stilling eller virksomhet eller den skyldige har ført uriktige regnskaper eller bøker, tilintetgjort, ubrukbargjort eller skjult regnskaper, bøker eller andre dokumenter.

Grunnlag:

a)

I perioden ca 11.mai 2010 til 19. september 2011 i -----vei 0 i X, i egenskap av å være reell styreleder og daglig leder i Motri Limited NUF (Motri) med org nr 895 312 142, i uberettiget vinnings hensikt for seg eller andre og i strid med Motris interesser, overførte han eller sørget han for å få overført tilsammen kr 2 072 287. Overføringene var uberettigede og er fordelt som følger:

23.07.2010: Overføring av kr 262 050 fra Motri til hans far B på Kypros

26.07.2010: Overføring av kr 44 030 fra Motri til hans private gjeldskonto i DnB

07.10.2010: Overføring av kr 137 625 fra Motri til hans og tidligere samboer Cs felles private boliglånskonto i DnB

19.12.2010: Overføring av kr 605 000 fra Motri til Syvertsen Investment Ltd (SI) og videre til han og Cs felles boliglånskonto i DnB hvorav kr 405 000 ble overført fra SI til boliglånskontoen og kr 200 000 ble overført fra SI til C og videre til boliglånskonto

24.01.2011: Overføring av kr 44 703 fra Motri til hans private gjeldskonto i DnB

26.06.2011 og 30.06.2011: Overføring av henholdsvis kr 200 000 og kr 261 000 fra Motri til D. Beløpet gjaldt privat låneforhold mellom A og D og/eller E

01.07.2012: Overføring av kr 250 652 fra Motri til Klinikum Mannheim GMBH. Beløpet gjaldt dekning av hans far B sine sykehusutgifter i Tyskland

29.08, 06.09 og 15.09.2011: Overføring av tilsammen kr 83 790, fordelt på tre like beløp (kr 27 930) fra Y kommune til hans private konto 6318 11 19804. Beløpet gjaldt betaling for legetjenester utført av ham som konsulent for Motri ihht avtale mellom Y kommune og Motri

19.09.2011: Overføring av kr 183 437 fra Forusakutten til Strømsten Loyd Investment (SLI) og videre fra SLI og F til D. Betalingen gjaldt privat låneforhold mellom A og D og/eller E privat. Beløpet fra Forusakutten var betaling for legetjenester utført av A som etter avtale mellom Forusakutten og Motri skulle faktureres av Motri.

I det unndratte beløp gjøres fradrag for kr 218 000 overført fra organisasjonen Kyproskomiteen til Motri 22.07.2010 idet det legges til grunn at beløpet ikke anses å være inntekt for Motri.

Samlet unndratt netto beløp utgjør dermed kr 2 072 287 (kr 2 290 287 – 218 000). Handlingen anses som grov særlig hensett beløpets størrelse og fordi det foreligger brudd på den særlig tillit som fulgte med hans stilling

b)

I perioden ca 30.juni 2012 til 15.april 2013 i -----gata 0 i Y, i egenskap av å være styreleder og daglig leder i M&MP Invest Limited (NUF) (M&MP) med org nr 898 031 772, i uberettiget vinnings hensikt for seg eller andre og i strid med M&MP sine interesser, overførte han eller sørget han for å få overført samt førte eller sørget for å føre i M&MP sitt regnskap tilsammen kr 1 795 077. Overføringene og føringene i regnskapet var uberettigede og er fordelt som følger:

2012: Overføringer med tilsammen kr 114 718 fra M&MP til dekning av ulike helsetjenester mv i Tyskland og på Kypros for hans far B samt hans slektninger G og H

2012: tre fakturaer datert 20.03, 15.04 og 05.11.2012 på tilsammen kr 265 137 fra Maler og Byggetapetsermester Henriksen AS utstedt til og betalt av Helseservice Norway AS som i regnskapet til M&MP er ført som gjeld til A

28.03.2012: Overføring av kr 82 883 fra Helseservice Norway AS (HN) til hans far B på Kypros. Beløpet er en delbetaling av faktura datert 11.07.2012 på kr 105 556 fra M&MP til HN for legetjenester mv utført av ham ihht avtale om kjøp av legetjenester

24.07.2012: Overføring av kr 400 000 fra M&MP til hans far B på Kypros, oppgitt som betaling fra M&MP for konsulentttjenester utført av hans far og mor I (kr 200 000) og leie av lokaler (kr 200 000) på Kypros

11.09.2012: Overføring av kr 182 339 fra M&MP til E, oppgitt på faktura fra E til 'Husleieutgifter og inventar januar - juni 2012. Beløpet ble overført videre fra E med kr 139 214 til privat boliglånskonto i DnB tilhørende A og C og med kr 43 125 til A sin gjeldskonto i DnB.

24.01.2013: Overføring av kr 500 000 fra M&MP til hans mor I på Kypros, oppgitt som betaling fra M&MP for konsulentttjenester utført av hans mor og far (kr 300 000) og leie av lokaler (kr 200 000) på Kypros

15.04.2013: Overføring fra M&MP til hans mor I på Kypros med kr 250 000

Handlingen anses som grov særlig hensett beløpets størrelse og fordi det foreligger brudd på den særlige tillit som fulgte med hans stilling

- II** **Ligningsloven § 12 - 2 nr 1, jf. nr 2, jf. § 12 - 1 nr 1 bokstav a**
for å ha gitt ligningsmyndighetene uriktige eller ufullstendige opplysninger når han forsto eller burde forstått at dette kunne føre til skatte- eller avgiftsmessige fordeler, og dette anses som grovt idet det særlig legges vekt på at handlingen kunne lede til unndragelse av et meget betydelig beløp i skatt eller avgift eller handlingen ble utført på en måte som særlig grad har vanskeliggjort oppdagelsen

Grunnlag:

Den 24. juni 2013 i Y, i egenskap av å være styreleder og daglig leder i M&MP Invest Limited (M&MP) med org nr 898 031 772, ved levering av foretakets selvangivelse med næringsoppgave for inntektsåret 2012, ga han eller sørget han for at det ble gitt uriktige/ufullstendige opplysninger ved å oppgi urettmessig fradrag i inntekt for beløp som ikke vedkom M&MP med tilsammen kr 1 469 104, til tross for at han forsto eller burde forstå et det førte til eller kunne føre til fastsettelse av for lav skatt, fordelt på følgende fradrag:

Kr 92 046 knyttet til fakturaer fra Maler og Byggtapetsermester Henriksen AS for oppussing av lokaler tilhørende Helseservice Norway AS. Fradraget er oppført med med kr 86 546 i 'avskrivning bygning' og kr 5 500 i 'reparasjon og vedlikehold bygninger'

Kr 362 340 for fakturaer for husleie og inventar fra E, oppført som 'leie lokaler'.

Kr 500 000 oppgitt som konsulentttjenester til hans mor og far I og B på Kypros

Kr 400 000 oppgitt som leie av lokaler av sine foreldre på Kypros

Kr 114 718 oppgitt som helseutgifter. Beløpet omfatter helseutgifter i Tyskland og på Kypros for hans far samt slektningene G og H

Samlet unndratt skatt på beløpet er beregnet til kr 411 349

Handlingen anses som grov særlig hensett beløpets størrelse samt at den er utført på en måte som i særlig grad vanskeliggjorde avdekking av unndragelsen.

- III** **Straffeloven (1902) § 256, jf. § 255** i hensikt derved å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning, rettsstridig å ha forføyet over penger han hadde innfordret for en annen eller som på annen måte var betrodd ham, idet underslaget anses som grovt, særlig fordi verdien av det underslåtte er betydelig, eller underslaget er forøvet ved brudd på den særlige tillit som fulgte med hans stilling eller virksomhet

Grunnlag:

I perioden ca 4. april 2012 til 16. august 2013 i Y, i egenskap av å arbeide som lege i HelseService Norway AS (HN) ihht avtale om kjøp av legetjenester mellom ham og HN med fakturering for tjenestene fra M&MP Invest Limited (M&MP) til HN, innfordret han urettmessig og i uberettiget vinnings hensikt betaling med tilsammen kr 194 065 for 358 legekonsultasjoner og utskrivning av resepter etc fordelt på 165 av HN's pasienter. Beløpene ble overført fra pasientene til ham privat og til M&MP på følgende konti i Nordea Bank:

- Konto 6318 11 19804 tilhørende ham privat
- Konto 6350 05 57631 tilhørende M&MP

Handlingen anses som grov særlig hensett beløpets størrelse, måten den er utført på og at det foreligger brudd på den særlige tillit som fulgte med hans stilling

- IV Straffeloven (1902) § 271, jf. § 270 første ledd nr 1, jf. annet ledd** for i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning ved å fremkalle, styrke eller utnytte en villfarelse, rettsstridig forlede noen til en handling som voldte fare for tap, eller bruker uriktige eller ufullstendige opplysninger, idet bedrageriet anses som grovt, særlig fordi handlingen har voldt betydelig økonomisk skade eller den skyldige har foregitt eller misbrukt stilling eller oppdrag

Grunnlag:

I søknad om ettergivelse av skattegjeld til Skatt Sør ved Kemneren i Kristiansand 21. november 2012 med tillegg av 19. desember 2012 sendt inn av advokat J på vegne av ham, i uberettiget vinnings hensikt, forledet han Skatt Sør ved Kemneren til å innvilge lemping av personlig skattegjeld med kr 279 175 av total gjeld på kr 829 175 ved å oppgi uriktige opplysninger, bl a ved å:

-Fremlegge en uriktig avtale datert 25. oktober 2012 med HelseService Holding AS (HH) der det fremgikk at han var ansatt i HH fra 1. oktober 2012 med en månedslønn på kr 27 500. Avtalen anses som uriktig fordi det ikke var inngått noen slik avtale. Etter avtale datert 23. mars 2012 mellom HelseService Norway AS (HN) og ham for levering av legetjenester, var honorar fra HN, fakturert fra M&MP til HN, fastsatt til kr 2 000 000 årlig, kr 166 667 per måned.

-Uriktig opplyse at han ikke kunne arbeidet fullt på grunn av en stor kneoperasjon og mentale belastninger knyttet til farens alvorlige sykdom

Lemping med kr 592 104 ble innvilget 5. mai 2013 ved beslutning fattet av innkrevingsavdelingen i Skatt Sør

Handlingen medførte tap eller fare for tap for Skatt Sør ved Kemneren i Kristiansand.

Handlingen anses som grov særlig hensett beløpets størrelse og måten den er utført på.

- V Straffeloven (1902) § 271, jf. § 270 første ledd nr 1, jf. annet ledd** for i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning ved å fremkalle, styrke eller utnytte en villfarelse, rettsstridig forlede noen til en handling som voldte tap eller fare for tap, eller bruker uriktige eller ufullstendige

opplysninger, idet bedrageriet anses som grovt, særlig fordi handlingen har voldt betydelig økonomisk skade, den skyldige har foregitt eller misbrukt stilling eller oppdrag, eller han har forledet allmennheten eller en større krets av personer

og straffeloven § 372, jf. § 371 bokstav a

for med forsett om å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning å ha fremkalt, styrket eller utnyttet en villfarelse og derved rettsstridig forledet noen til å gjøre eller unnlate noe som voldt tap eller fare for tap for noen.

Bedrageriet er grovt fordi det særlig legges vekt på at

- a) det har hatt til følge en betydelig økonomisk skade,
- b) det er voldt velferdstap eller fare for liv eller helse,
- c) det er begått ved flere anledninger eller over lengre tid,
- d) det er begått av flere i fellesskap eller har et systematisk eller organisert preg,
- e) lovbrøyteren har foregitt eller misbrukt stilling, verv eller oppdrag,
- f) det er ført eller utarbeidet uriktige regnskaper eller uriktig regnskapsdokumentasjon,
- g) lovbrøyteren har forledet allmennheten eller en større krets av personer

Grunnlag:

I perioden ca 21. juli 2015 til 1. desember 2015 i foregitt rolle som lege ved Maya Klinikken, i uberettinget vinnings hensikt/med forsett om uberettiget vinning for seg selv eller andre, forledet han ansatte i NAV Kontroll Øst til å utbetale sykepenges til 44 ulike pasienter ved å utarbeide og sende eller sørget for at lege K sendte elektroniske sykemeldinger til NAV for pasientene, til tross for at han ikke hadde autorisasjon og lisens til å drive som lege og dermed ikke rett til å sykmelde. Han var fratatt sin autorisasjon ved Helsetilsynets tilbakekall av 30. juni 2015. Sykemeldingene ble sendt inn i lege K sitt navn via hennes Buypass Smartkort, som er et personlig id-kort utstedt til henne som lege og som tillater innsendelse av elektroniske sykemeldinger til NAV. K hadde tiltaksplass gjennom NAV ved Maya Klinikken fra 21.juli til oktober og inngikk konsulentavtale fra 5.oktober 2015. De elektronisk innsendte sykemeldingene dannet grunnlag for automatisk beregning og urettmessig utbetaling av sykepenges fra NAV i størrelsesorden kr 3 632 611, og handlingen medførte tap eller fare for tap for Staten ved NAV Kontroll Øst.

Forholdet anses som grov bl a hensett beløpets størrelse, at det er begått ved flere anledninger og at det foreligger et systematisk preg.

VI Straffeloven (1902) § 283

for som skyldner å ha foretatt en handling som var egnet til å hindre at et formuesgode tjener til dekning for en eller flere av fordringshaverne, da

- a) det pågikk tvangsfullbyrdelse eller midlertidig sikring rettet mot skyldneren, eller
- b) skyldneren var, ble, eller sto i påtakelig fare for å bli insolvent ved handlingen, og handlingen var uforsvarlig

Grunnlag:

Den 29.september 2015 i -----gata 0 i Y, i egenskap av å være styreleder og daglig leder i M&MP Limited (NUF) (M&MP) med org nr 898 031 772, overførte han kr 416 000 til L sin konto 3520 32 25111 for å hindre at beløpet gikk til dekning av skattekrav fra Kemneren i Stavanger mot M&MP for bl a arbeidsgiveravgift og forskuddstrekk for 2013 og 2014. Kemneren hadde tatt

utlegg i M&MP sine konti bl a ved utleggsforretninger av 26.august og 5.oktober 2015 med henholdsvis kr 846 312 og kr 714 922.

VII Straffeloven (1902) § 190 a

for uberettiget å ha satt seg i besittelse av en annens identitetsbevis, eller opptrådt med en annens identitet eller en identitet som er lett å forveksle med en annens identitet, med forsett om å

- a) oppnå en uberettiget vinning for seg selv eller en annen, eller
- b) påføre en annen tap eller ulempe

og straffeloven § 202

for uberettiget å ha satt seg i besittelse av en annens identitetsbevis, eller opptrådt med en annens identitet eller med en identitet som var lett å forveksle med en annens identitet, med forsett om å

- a) oppnå en uberettiget vinning for seg eller en annen, eller
- b) påføre en annen tap eller ulempe

Grunnlag:

I perioden ca 1. juli til 1.desember 2015 i -----gaten 0 i Y, brukte han K sin Buypass-brikke, utstedt til henne som lege, til å skrive legeerklæringer, sykemeldinger og resepter mv i hennes navn. Handlingen medførte tap eller ulempe for K bl a fordi hun som følge av dette ble fratatt autorisasjonen til å skrive sykemeldinger som lege.

VIII Helsepersonelloven § 67, jf. § 74 fjerde ledd

for uten autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning å ha brukt yrkesbetegnelse som kjennetegner vedkommende gruppe helsepersonell, eller uriktig benytte titler eller annonsere virksomhet på en slik måte at det kan gis inntrykk av at vedkommende har autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning

Grunnlag:

I perioden ca.1.juli til ca 1.oktober 2015 i Y skrev han ved flere anledninger ut resepter til pasienter og utga seg for å være autorisert lege til tross for at han var fratatt sin autorisasjon ved Helsetilsynets vedtak om tilbakekall 30.juni 2015.

IX Ligningsloven § 12 - 1 nr. 1 bokstav a

for å ha gitt ligningsmyndighetene uriktige eller ufullstendige opplysninger når han forsto eller burde forstått at dette kunne føre til skatte- eller avgiftsmessige fordeler

Grunnlag:

a)

Den 31. mai 2012 i Y, ved levering av selvangivelse for selvstendig næringsdrivende for inntektsåret 2011, ga han uriktige/ufullstendige opplysninger ved at han unnlot å oppgi skattepliktig inntekt fra Helfo Sør med kr 166 703 for arbeid utført i årene 2007 og 2008 utbetalt til hans private konto i 2011, til tross for at han forsto eller burde forstått at det kunne medføre fastsettelse av for lav skatt. Unndratt skatt av beløpet er beregnet til kr 62 216.

b)

Den 30. april 2011 i Y, ved levering av personlig selvangivelse for inntektsåret 2010 ga han uriktige/ufullstendige opplysninger ved at han unnlot å oppgi skattepliktig inntekt fra Forusakutten AS for legetjenester utført av ham i

perioden 01.01 til 22.03.2010, med kr 253 300, utbetalt ihht faktura fra ham til Forusakutten AS av 10.05.2010, til tross for at han forsto eller burde forstå at det kunne føre til fastsettelse av for lav skatt. Unndratt skatt på beløpet er beregnet til kr 90 055.»

- (3) I gjengivelsen av tiltalen er enkelte subsidiære poster utelatt.
- (4) A er utdannet lege. Tiltalen gjelder i stor grad forhold knyttet til virksomheter som har tilbudt helsetjenester. A' autorisasjon som lege ble tilbakekalt 30. juni 2015. Flere av tiltalepostene bygger på at han har opptrådt som lege etter at han ble fratatt autorisasjonen.
- (5) I Stavanger tingretts dom 19. oktober 2020 lød slutningen punkt 1 og 2 slik:
- «1. Tiltalen post V avvises.
2. A født, 00.00.1966, frifinnes for tiltalen post VII.»
- (6) For øvrig ble han dømt i samsvar med tiltalen. Straffen ble satt til fengsel i ett år og åtte måneder. Han ble også dømt til rettighetstap, inndragning og til å betale erstatning til kemneren i Kristiansandsregionen.
- (7) Avvisningen av tiltalen post V hadde sammenheng med at dette forholdet tidligere var henlagt av påtalemyndigheten etter bevisets stilling. Tingrettens flertall kom til at vilkåret i straffeprosessloven § 74 første ledd for å ta opp igjen forfølgningen ikke var oppfylt.
- (8) Frifinnelsen etter post VII bygde på at flertallet mente det var rimelig tvil om A hadde brukt lege Ks buypassbrikke til å utstede sykmeldinger og andre dokumenter i hennes navn.
- (9) A anket, bortsatt fra avvisningen og frifinnelsen, tingrettens dom i sin helhet. Påtalemyndigheten innga motanke over saksbehandlingsfeil knyttet til avvisningen av post V og bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet knyttet til tiltalen post VII. Ved Gulating lagmannsretts beslutning 29. januar 2021 ble begge ankene henvist til ankeforhandling.
- (10) Gulating lagmannsrett avsa 5. oktober 2021 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1966, dømmes for
- to overtredelser av straffeloven (1902) § 276, jf. § 275 første ledd, jf. andre ledd
 - en overtredelse av ligningsloven § 12-2 nr. 1, jf. nr. 2, jf. § 12-1 nr. 1 bokstav a
 - en overtredelse av straffeloven (1902) § 256, jf. § 255
 - to tilfeller av straffeloven (1902) § 271, jf. § 270 første ledd nr. 1, jf. andre ledd samt straffeloven 2015 § 372, jf. § 371 bokstav a
 - en overtredelse av straffeloven 1902 § 190 a og straffeloven 2015 § 202.
 - en overtredelse av straffeloven (1902) § 283
 - en overtredelse av helsepersonelloven § 67, jf. § 74 fjerde ledd
 - to overtredelser av ligningsloven § 12-1 nr. 1 bokstav a
- til fengsel i 2 – to – år og 7 – syv – måneder, jf. straffeloven (1902) §§ 62 og 63 andre ledd.

Varetekt kommer til fradrag med 5 – fem – dager, jf. straffeloven 1902 § 60.

2. A fradømmes retten til å drive næringsvirksomhet i selskap med begrenset ansvar i 3 – tre – år, herunder stifte eller inneha rolle som daglig leder, styreleder eller styremedlem i slik selskap, jf. straffeloven (1902) §§ 29 og 33 a.
3. A skal betale erstatning til Skatteetaten med kroner 279 175 – tohundreogsyttitusenett hundreogsyttifem – innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen.
4. A dømmes til å tåle inndragning av kroner 2 300 000 – tomillionertrehundretusen, jf. straffeloven (1902) § 34 og § 37 d.
5. Saksomkostninger idømmes ikke.»

- (11) A har anket til Høyesterett.
- (12) Anken gjelder rettsanvendelsen og saksbehandlingen (domsgrunnene) for tiltalepostene I a og b, III og V, samt saksbehandlingen knyttet til avvisningsspørsmålet under post V. Videre ankes det over straffutmålingen og inndragningen.
- (13) *Påtalemyndigheten* har anført at anken ikke reiser spørsmål av prinsipiell betydning, og det foreligger ikke feil ved lagmannsrettens rettsanvendelse, saksbehandling, straffutmåling eller inndragning.
- (14) Under saksforberedelsen for Høyesterett gjorde Høyesteretts ankeutvalg partene oppmerksom på at utvalget vurderte å oppheve lagmannsrettens dom når det gjelder domfellelsen etter tiltalen post V på grunn av saksbehandlingsfeil. Partene ble videre bedt om å uttale seg om en eventuell opphevelse også bør omfatte post VII, om straffutmålingen ved en eventuell opphevelse og om lagmannsrettens domsgrunner knyttet til post V er tilstrekkelige når det gjelder krav til vinnings hensikt og forsett om uberettiget vinning.
- (15) Begge parter har gitt uttrykk for at det foreligger saksbehandlingsfeil knyttet til tiltalen post V. *Påtalemyndigheten* har likevel gjort gjeldende at det ikke er nødvendig å oppheve lagmannsrettens dom.

Ankeutvalgets syn på saken

Tiltalen post V

- (16) Denne tiltaleposten gjelder grovt bedrageri overfor Nav knyttet til at A skal ha sendt inn sykmeldinger for 44 pasienter til tross for at han ikke hadde autorisasjon som lege. Innsendingen skal ha skjedd ved bruk av identiteten til lege K.
- (17) A ble 2. februar 2016 siktet i saken etter at Nav hadde inngitt anmeldelse. Den 26. september 2018 ble saken henlagt etter bevisets stilling. Etter klage fra Nav ble henleggelsen omgjort, og det ble tatt ut ny tiltale 18. januar 2019. Melding om omgjøring ble ikke sendt A innen fristen på tre måneder i straffeprosessloven § 59 a fjerde ledd andre punktum. Det følger da av straffeprosessloven § 74 første ledd at saken bare kan tas opp på nytt dersom det etter henleggelsen «blir oppdaget bevis av vekt». Dersom saken bringes inn for retten, må retten prøve om dette vilkåret er oppfylt.

- (18) Tingretten innledet sin behandling av tiltalen post V med å foreta det som fremstår som en ordinær bevisbedømmelse. Tingrettens flertall kom til at det ikke var bevist utover enhver rimelig tvil at det var A som handlet i Ks navn. Deretter uttalte flertallet:
- «I samsvar med flertallets syn skal tiltalen post V avvises, fordi bevisene som kom til etter at forholdet først ble henlagt ikke er vurdert som ‘bevis av vekt’, dvs. tilstrekkelig til fellelse.»
- (19) Lagmannsretten drøftet ved sin behandling av tiltalen post V først avvisningsspørsmålet. Retten kom til at vilkåret i straffeprosessloven § 74 første ledd om «bevis av vekt» er oppfylt, og at det dermed ikke var grunnlag for avvisning. Deretter vurderte retten skyldspørsmålet og kom til at det var grunnlag for domfellelse etter post V.
- (20) Utvalget bemerker følgende:
- (21) Lagmannsretten har etter utvalgets syn behandlet tiltalen post V på en uriktig måte.
- (22) Tingretten kan se ut til å ha lagt til grunn at fordi bevisene ikke var tilstrekkelig til domfellelse, var vilkåret for å gjenoppta forfølgningen etter straffeprosessloven § 74 første ledd – at det senere blir oppdaget «bevis av vekt» – uten videre ikke oppfylt. Dette er i så fall ikke riktig lovforståelse. Utvalget går imidlertid ikke nærmere inn på dette siden det – ut fra tingrettens lovforståelse – manglet en prosessforutsetning da retten kom til at vilkåret i straffeprosessloven § 74 første ledd ikke var oppfylt. Ut fra dette var det riktig at slutningen gikk ut på avvisning for denne tiltaleposten.
- (23) Som følge av at tingrettens slutning gikk ut på avvisning, skulle påtalemyndighetens anke til lagmannsretten knyttet til tiltalen post V vært behandlet som anke over kjennelse. Det lagmannsretten skulle ha tatt stilling til, var om saken skulle fremmes for tingretten. Når en anke over en avgjørelse om avvisning fører frem, skal saken gå tilbake til tingretten for videre behandling. Som eksempel på behandlingsmåten i en sak som gjelder vilkåret i straffeprosessloven § 74 første ledd, viser ankeutvalget til Rt-2013-476.
- (24) Når lagmannsretten behandlet skyldspørsmålet under tiltalen post V til tross for at saken var avvist i tingretten, opptrådte lagmannsretten som første instans. Retten til å få en sak behandlet i to i instanser følger av grunnleggende krav til rimelig og rettferdig rettergang. Brudd på denne retten er en saksbehandlingsfeil som i utgangspunktet må lede til opphevelse av dommen, se Rt-2001-304 og Rt-2003-757 avsnitt 21. Unntak kan likevel tenkes, men det er da en forutsetning at det er skjedd en ny, selvstendig og betryggende behandling av saken ved ankebehandlingen, se Rt-2013-943 avsnitt 10 til 13.
- (25) I dette tilfellet fremstår tingrettens dom som en full prøving av bevisene knyttet til tiltalen post V. Dette kan tale for at den foreliggende feilen ikke bør lede til opphevelse.
- (26) Når ankeutvalget likevel har kommet til at det her må bli opphevelse, er det fordi tiltalen post V reiser spørsmål som ikke er behandlet av tingretten, samtidig som det kan reises tvil om lagmannsrettens begrunnelse er fullt ut tilstrekkelig. Utvalget viser til at tiltalen går ut på bedrageri overfor Nav bygd på at det er skjedd utbetaling av sykepenges på et uriktig grunnlag. En naturlig lesing av tiltalen er at den uberettigede vinningen som danner grunnlag for straffansvar for A, skal være oppnådd gjennom utbetalingene fra Nav. Domfellelsen i lagmannsretten synes imidlertid ikke å bygge på dette. Lagmannsretten uttaler blant annet:

«Lagmannsretten legger til grunn at tiltalte har handlet forsettlig og i uberettiget vinnings hensikt som var kravet i straffeloven fra 1902. ... Formålet for tiltalte var å opprettholde pasientgrunnlaget og på den måten få inntekt fra Mayaklinikken.»

- (27) Etter ankeutvalgets syn reiser et slikt utgangspunkt særlige spørsmål, knyttet blant annet til vurderingen av tiltaltes subjektive skyld. Dommen inneholder for øvrig ikke noen nærmere redegjørelse for hvordan inntekter for Mayaklinikken ble oppnådd, eller for størrelsen av slike inntekter.
- (28) Ankeutvalget er kommet til at det ikke er tilstrekkelig sikkerhet for at lagmannsrettens behandling, som første instans, utgjør en fullt tilfredsstillende behandling av skyldspørsmålet knyttet til post V. Utvalget finner det da enstemmig klart at domfellelsen for denne posten må oppheves, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.

Tiltalen post VII

- (29) Denne tiltaleposten henger nært sammen med post V. Tingrettens flertall viste som begrunnelse for frifinnelsen for post VII utelukkende til sin drøftelse under post V.
- (30) Ankeutvalget er kommet til at sammenhengen mellom postene tilsier at når domfellelsen for post V oppheves, bør heller ikke post VII være rettskraftig avgjort. Ankeutvalget finner det da enstemmig klart at lagmannsrettens dom må oppheves også for post VII, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.

Anken over rettsanvendelsen og saksbehandlingen for tiltalepostene I a, I b og III samt anken over inndragningen

- (31) Disse delene av anken gjelder poster der A er domfelt både i tingretten og lagmannsretten. Anke til Høyesterett kan da ikke fremmes uten samtykke fra ankeutvalget. Utvalget kan bare gi samtykke når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd første og andre punktum.
- (32) Ankeutvalget finner enstemmig at det ikke er tilstrekkelig grunn til at disse delene av A' anke blir fremmet for Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323. Anken tillates derfor ikke fremmet.

Straffutmålingen

- (33) Når lagmannsrettens domfellelse oppheves for tiltalen post V og post VII, gjelder straffutmålingen utelukkende poster der A ble domfelt både i tingretten og lagmannsretten. Ankeutvalget finner det enstemmig klart at det ikke er tilstrekkelig grunn til at anken over straffutmålingen blir fremmet for Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323.
- (34) At domfellelsen ikke omfatter tiltalen post V og VII, må likevel få betydning for straffen. Det følger av Rt-2012-1898 avsnitt 12 at når ankeutvalget opphever domfellelsen for enkelte tiltaleposter, kan utvalget etter straffeprosessloven § 348 andre ledd fastsette «ny straff for de forhold hvor domfellelsen blir stående». Ankeutvalget finner det i dette tilfellet forsvarlig å avsi ny dom for de resterende forhold uten å oppheve dommen i sin helhet.
- (35) Lagmannsretten beskriver utgangspunktene for straffutmålingen slik:

«Tiltalte er funnet skyldig i grov utroskap, underslag og bedrageri av i alt kr 4 340 604 kroner i forhold til selskaper han selv drev. Videre foreligger det grovt bedrageri i forhold til NAV med 3 632 611 kroner. I tillegg kommer forholdet i post VI på 416 000 kroner, som gjelder kreditorunndragelse. Videre gjelder tiltalen grovt skattesvik hvor det samlede beløpet er 1 889 306 kroner. Beregnet unndratt skatt for postene II og IX a og b er 563 619 kroner. Deler av beløpene er de samme for flere tiltaleposter da ulike straffebud er benyttet for å dekke ulike sider av de straffbare handlingene.

Ved straffeutmålingen for grove økonomiske forbrytelser veier allmennpreventive hensyn tungt. Det dreier seg om grove tillitsbrudd som kan være vanskelige å avdekke. Tiltalte har unnlatt å føre regnskap, han har ført uriktige regnskap, og han har avgitt uriktige opplysninger til skatteetaten i egne og selskapenes selvangivelser, i forbindelse med ligningen og i klagesaker. Tiltalte sin handlemåte synes motivert av hensynet til ikke betale skatt og han har innrettet sin virksomhet for å oppnå dette formålet.

For lagmannsretten er det særlig post I a og b samt post V som veier tungt, men også for post III og IV må allmennpreventive hensyn tillegges vekt. Det foreligger flere skjerpende omstendigheter i saken: Handlingene er grove økonomiske forbrytelser, handlingene er begått over lang tid, han har utnyttet familie og venner og han har brutt den tillit han har hatt som lege.»

- (36) Når det gjelder post V, angir lagmannsretten at posten gjelder «grovt bedrageri i forhold til Nav med 3 632 611 kroner», og uttaler at denne posten, sammen med post I a og b, «veier tungt». Domfellelsen for post VII synes ikke å ha hatt vesentlig selvstendig betydning ved lagmannsrettens straffutmåling.
- (37) Når det sees bort fra det som sies om post V, slutter ankeutvalget seg til det lagmannsretten uttaler om utgangspunktene for straffutmålingen. Også uten post V dreier det seg om omfattende og grov økonomisk kriminalitet med de skjerpende omstendighetene som lagmannsretten beskriver.
- (38) Lagmannsretten peker videre på at i og med at tiltalen gjelder straffbare forhold av ulik karakter, vil det ikke finnes rettspraksis som er fullt ut sammenlignbar. Ankeutvalget er enig i dette, men mener samtidig, som lagmannsretten, at blant annet avgjørelsene Rt-1994-232, Rt-2012-243 og HR-2017-1781-A gir en viss veiledning.
- (39) Lagmannsretten kom til at utgangspunktet for straffutmålingen, burde være omkring fengsel i fire år. Når domfellelsen ikke omfatter post V og post VII, må straffen settes noe lavere. Ankeutvalget er kommet til at utgangspunktet bør være fengsel i to år og seks måneder eller noe over dette.
- (40) Tingretten domfelte for de samme postene som det nå skal fastsettes straff for, og bygde på at riktig straff i utgangspunktet burde være fengsel i «noe over 2 år». Som det fremgår, er dette etter ankeutvalgets syn noe for lavt.
- (41) Om tilståelse som grunnlag for fradrag i straffen, uttaler lagmannsretten:

«Tiltalte har erkjent de ulike transaksjoner og beløp som ligger til grunn for tiltalen. Det har derfor bare i begrenset utstrekning vært nødvendig med bevisførsel for omfanget av de ulike transaksjoner. Han har erkjent delvis skyld for den subsidiære tiltaleposten I a og b, post II, post IV og post IX, a og b. Det foreligger ikke noen uforbeholden tilståelse, men de erkjennelser som foreligger om de faktiske forhold må likevel tillegges en viss vekt.»

- (42) Ankeutvalget er enig i at det bør gjøres et visst fradrag for tilståelse. Dette kan passende være et fradrag i fengselsstraffen på omkring tre måneder.
- (43) Som lagmannsretten, mener ankeutvalget at det må gjøres et vesentlig fradrag i straffen for lang saksbehandlingstid. Lagmannsretten uttaler om dette:

«Den lange saksbehandlingstiden må også tillegges vekt, jf. straffeloven § 78 bokstav e. De eldste forhold er fra 2010, de siste fra 2015. Skatt Vest anmeldte forholdet 16. mai 2014, noen uker senere sendte bostyrer i HelseService Norway AS sin redegjørelse til politiet om mulige straffbare forhold. 1. oktober 2015 sendte Helsetilsynet en anmeldelse og den 24. november 2015 blir tiltalte pågrepet. 1. februar 2016 kommer anmeldelse fra NAV kontroll Øst, og 6. mars 2016 kommer anmeldelse fra Kristiansand Kemnerkontor. Frem til sommeren 2016 gjennomføres avhør av vitner og tiltalte. Ut fra det som er opplyst er saken inaktiv frem til den blir sendt påtaleansvarlig 31. mai 2018. Tiltalebeslutningen blir tatt ut 18. januar 2019, tiltalebeslutningen er endret flere ganger senere. Saken ble utsatt to ganger for tingretten, den ene gangen grunnet sykdom hos aktor og den andre gangen grunnet operasjon for tiltalte. Saken ble oversendt lagmannsretten i desember 2020, henvist til ankebehandling 29. januar 2021 og ankeforhandlinger berammet til 23. august 2021.

Det er en samlet saksbehandlingstid på ca. syv år fra anmeldelse fra Skatteetaten til ankeforhandlingen. Påtalemyndigheten har opplyst at saksbehandling har vært uten fremdrift og saken har vært helt inaktiv i 16 måneder. Lagmannsretten vurderer det slik at fremdriften under etterforskningen også for øvrig har vært for lang. Tilsvarende gjelder saksbehandlingstiden for domstolene.

Den lange saksbehandlingstiden representerer et brudd på Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6 nr. 1. Den som er siktet i en sak har et krav på at saken blir avgjort innen rimelig tid. Dette kravet er ikke oppfylt i denne saken. Det vises videre til plenumsdommen i HR-2016-225-S, jf. avsnitt 43 hvor det fremgår at fradrag bør skje i totalstraffen samt at fradraget må være forholdsmessig, jf. avsnitt 48. Det skal blant annet legges vekt på hvor belastende forsinkelsen har vært for tiltalte. For tiltalte har belastningen medført at livet i stor grad har vært satt på vent uten muligheter til å etablere seg med ny aktivitet i eller utenfor arbeidslivet.»

- (44) Som det fremgår, foreligger det i denne saken både en totalt sett meget lang saksbehandlingstid og en vesentlig liggetid som innebærer et brudd på Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6 nr. 1. Lagmannsretten gjorde et fradrag i straffen med 12 måneder. Ankeutvalget er kommet til at fradraget bør være opp mot dette selv om domfellelsen ikke omfatter post V og VII.
- (45) Ankeutvalget er kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i ett år og fire måneder. Til fradrag kommer fem dager for utholdt varetektsfengsling.

Konklusjon

- (46) Etter dette avsier ankeutvalget dom der lagmannsrettens dom oppheves når det gjelder domfellelsen under tiltalen post V og VII, og straffen for de øvrige forholdene fastsettes som angitt.
- (47) For øvrig tillates ikke anken fremmet.

- (48) Som påpekt må lagmannsretten behandle påtalemyndighetens anke over tingrettens avvisning som anke over kjennelse. Retten må i den sammenheng også ta stilling til om anken er rettidig.
- (49) Avgjørelsen er enstemmig.

D O M S S L U T N I N G

1. Lagmannsrettens dom, domsslutningen post 1, oppheves når det gjelder domfellelsen under tiltalen post V og VII.
2. For de forhold som er rettskraftig avgjort ved lagmannsrettens dom settes straffen til fengsel i 1 – ett – år og 4 – fire – måneder, jf. straffeloven 1902 § 62 første ledd og § 63 andre ledd. Til fradrag i straffen går 5 – fem – dager for utholdt frihetsberøvelse.

S L U T N I N G I B E S L U T N I N G

Anken for øvrig tillates ikke fremmet.

Espen Bergh
(sign.)

Knut H. Kallerud
(sign.)

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)